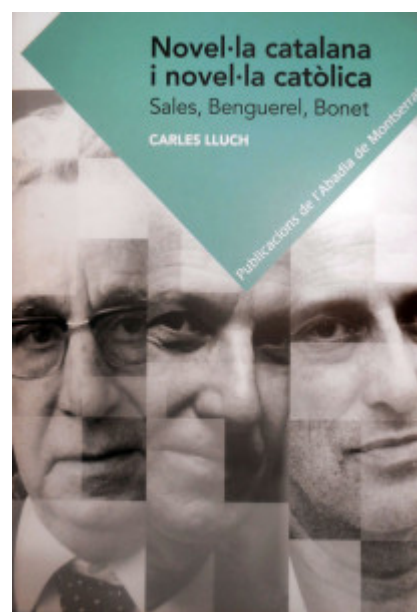

Carles Lluch publica «Novel·la catalana i novel·la catòlica: Sales, Benguerel, Bonet»

Per **Alicia Coscollano**
Publicat originalment a lacalamanda.com

Carles Lluch, doctor en literatura catalana per la Universitat Autònoma de Barcelona, és una persona implicada en diferents plataformes i moviments culturals relacionats amb el territori, inclinació natural i necessària que combina amb la seua tasca com a professor. És membre, a més, del Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània i ha estat professor consultor de la Universitat Oberta de Catalunya entre 2011 i 2014.

Amant intens de paraules i publicacions, és l'impulsor d' un blog *Exilis*, on incorpora tot allò que el seu ampli i divers univers al voltant de la paraula genera o captura, a més de col·laborar amb publicacions com *La Veu de Benicarló*. Lluch va elaborar la seua tesi sobre un gènere poc investigat, la novel·la catòlica catalana, centrada en el període de postguerra però sense defugir el context històric europeu. Naixia, així, ***Novel·la catalana i novel·la catòlica: Sales, Benguerel, Bonet***, que actualment s'ha convertit en un volum editat per Publicacions l'Abadia de Montserrat. En paraules de Lluch, «tracta una visió de l'home com un combat entre el bé i el mal: un home en conflicte, en contradicció». Una visió de la vivència religiosa que és també «ambigua i contradictòria, gens *beata*».

Carles, a la teua teua trajectòria es troben diferents estudis que giren al voltant del catolicisme o cristianisme, és vocacional, interès personal, o ganes d' investigar en un terreny metafísic?

Hi ha un interès en el qual s'ajunten les raons purament intel·lectuals amb les personals. Considero mal coneguda la unió del cristianisme i la literatura, i tanmateix molt important en la cultura catalana del segle XX, i especialment suggestiva durant l'època de la postguerra. Hi ha certa

Carles Lluch publica «Novel·la catalana i novel·la catòlica: Sales, Benguerel, Bonet»

tendència a considerar reaccionari el catolicisme, i els autors que estudio desmunten aquesta visió. A més, a nivell personal m'interessa, perquè uneix dos aspectes, cristianisme i cultura, que per a mi són fonamentals.

Per què vas escollir aquest tema per confeccionar i elaborar la teua tesi, ara publicada?

M'interessava fer la tesi sobre novel·la del període de postguerra. Altres corrents, com l'existencialisme o la novel·la psicològica, ja eren prou coneguts, i en canvi la novel·la catòlica, que és segurament tan important com aquells en la cultura catalana, havia estat poc o gens estudiada. Vaig llegir alguna de les obres, i em van atraure. El meu director de tesi, Jordi Castellanos, em va esperonar en aquest camí, ell també creia que calia dedicar-hi una tesi.

La novel·la catòlica catalana volia donar forma narrativa a les inquietuds i interrogants existencials de l'home i la dona, i això és vàlid per a qualsevol lector, independentment de creences.

La investigació va obtenir un reconegut premi.

Vaig presentar la tesina al Premi Cristianisme i Cultura que convoca la Fundació Joan Maragall, i me'l van concedir, l'any 1998. Hi estudiava uns antecedents dels anys vint i trenta. Es va publicar l'any 2000 amb el títol *La novel·la catòlica a Catalunya. Precedents teòrics (1925-1936)*.

Quants anys vas invertir i quines serien les troballes més sorprenents al llarg de la teua investigació?

Ha estat una història atzarosa i amb moltes interrupcions. Entre els anys 1996 i 1999 m'hi vaig dedicar a temps quasi complert, gràcies a una beca d'investigació de doctorat. Durant els anys posteriors, anava avançant a base de restar temps a les vacances i amb escapades puntuals a les biblioteques barcelonines. Entre 2008 i 2009 vaig dedicar nou mesos d'excedència a fer la redacció de la tesi. La troballa més sorprenent seria comprovar l'impacte real que un corrent que avui en dia pràcticament ningú no coneix, la novel·la catòlica, va tenir durant dècades a tot Europa, i també a Catalunya. I també la descoberta d'obres absolutament impactants, com *Incerta glòria* de Joan Sales,

Carles Lluch publica «Novel·la catalana i novel·la catòlica: Sales, Benguerel, Bonet»

o *El mar*, de Blai Bonet, obres mestres al meu entendre.

A que et refereixes, o ens referim, quan parlem de novel·la catòlica?

La novel·la catòlica era un corrent novel·lístic que intentava indagar en el sentit de la vida humana, com altres corrents de l'època (l'existencialisme, per exemple), però ho feia des d'una perspectiva religiosa. Alguns dels autors més destacats són molt coneguts, com Graham Greene; altres van ser molt cèlebres durant la postguerra i ara han caigut en cert oblit, com Georges Bernanos o François Mauriac. Presentava una visió de l'home com un combat entre el bé i el mal: un home en conflicte, en contradicció, pensem que acabàvem de sortir de l'experiència de la segona guerra mundial. La visió de la vivència religiosa que mostra és també ambigua i contradictòria, gens «beata».

El llibre tracta essencialment de tres escriptors referents. Per què?

Senzillament, perquè Joan Sales, Xavier Benguerel i Blai Bonet són els tres autors que van dur a la pràctica de manera més conscient una aproximació a la novel·la catòlica en català. Tot i que difereixen molt entre ells, la qual cosa també indica que la novel·la catòlica és un corrent molt divers.

Quines coincidències i diferències hi podem trobar entre ells, de manera genèrica?

Tots tres mostren la influència temàtica dels grans autors de novel·la catòlica, especialment Bernanos i Greene: la preocupació existencial i transcendent, el tema del mal en el món. Però, de fet, si llegim les seues novel·les veurem unes diferències profundes de to, si bé no tant en el sentit d'allò que volen expressar. Sales parteix de l'experiència històrica concreta de la guerra civil, i presenta uns personatges als quals el conflicte bèl·lic porta a interrogar-se sobre el sentit de la vida. Benguerel és segurament el menys original i fa novel·la psicològica amb molta influència de Mauriac. Bonet és, en canvi, el que aporta una obra més personal i original, pel to poètic de les seues novel·les, i pel caràcter torbador dels seus personatges, obsessionats amb la idea del mal; és també l'autor més metafísic.

Creus que autors com els que investigues al teu assaig, persones com Sales, Benguerel i Bonet, estan reconeguts com autors de prestigi?

La figura de Joan Sales ha gaudit en els últims anys d'una gran revaloració, i avui en dia és considerat, efectivament, un dels quatre o cinc millors novel·listes catalans del segle XX. Blai Bonet, en canvi, mereix ser rescatat, sovint se'l valora més per l'obra poètica (i encara no prou) i s'obliden les seues novel·les, que són absolutament fascinants, modernes i pertorbadores. Xavier Benguerel no gaudeix avui dia de gaire prestigi, però va tenir un paper molt important en el desenvolupament del gènere novel·lístic durant la postguerra.

Aquestes novel·les no promulgaven cap caire moral o conservador, aleshores, tampoc no guardaven cap espècie de formula moral, allò que es podria anomenar 'històries exemplars'. Llavors, indaguen i es fonamenten en l'experiència i la condició humanes?

Efectivament, intentaven defugir el risc de fer moralitat, com s'ha fet molt sovint des de posicions confessionals. El conflicte religiós que mostren és interioritzat, i per tant es troba a un altre nivell que la moral. Tampoc pretenien demostrar ni convèncer de res, sinó que se servien de la manera

cristiana d'entendre l'home per a explicar què és ser home enmig d'un segle convuls i en crisi humana permanent.

Quines coincidències hi podem trobar en l'estil i temàtica de la novel·la catòlica europea que va sorgir en aquells temps a països com França o Anglaterra i l'escrita als Països Catalans?

Cada autor català era diferent, com he dit. Coincidències temàtiques n'hi ha moltes: la visió d'una cristianisme paradoxal, ambigu, contradictori i angoixat; la predilecció per personatges poc edificants, que viuen dominats per alguna baixa passió, pel mal o fins i tot pel crim; la presència d'un personatge capellà com a excusa per a introduir determinats temes transcendentals; la crítica de la hipocresia farisaica de molts cristians... Quant a l'estil, la predilecció per l'ús de la primera persona, perquè afavoreix un to de confessió personal que s'adeia a la temàtica.

A Catalunya, l'Església va ser un espai que es mantenia fidel a la llengua i la cultura pròpies, i on es permetia certa llibertat pel fet que l'estat franquista era oficialment catòlic. A la llarga, en els àmbits eclesials es va covar part de la resistència cultural catalana, i més endavant fins i tot política

Posteriorment a la Guerra Civil, la llengua com a ens social perseguit, va trobar un paraigua sota el qual mantenir-se dins de l'àmbit de la novel·la catòlica?

No tant en la novel·la catòlica, com dins d'alguns àmbits d'Església. A Catalunya, l'Església va ser un espai que es mantenia fidel a la llengua i la cultura pròpies, i on es permetia certa llibertat pel fet que l'estat franquista era oficialment catòlic. A la llarga, en els àmbits eclesials es va covar part de la resistència cultural catalana, i més endavant fins i tot política. L'Església catalana va jugar un paper cabdal en la resistència al franquisme.

A partir dels anys seixanta, ja podem trobar aquest tipus de novel·la traduïda al català. Estem parlant de l'excepció?

Les traduccions al català van ser prohibides pel franquisme fins als anys seixanta. Per tant, la

Carles Lluch publica «Novel·la catalana i novel·la catòlica: Sales, Benguerel, Bonet»

novel·la catòlica europea es va llegir bé en llengua original, bé traduïda al castellà, durant els anys cinquanta. Quan es traduí al català, tot i que es va fer de manera massiva, la seua influència començava a decaure.

Hi ha qui creu fermament que l'anticlericalisme té raons de ser de pes, que s'ha construït històricament a pols l'antipatia. Un coneixement més profund de la literatura al voltant d'aquest estament, mitigaria o potenciarà aquesta sensació?

La novel·la catòlica, certament, dóna una visió del cristianisme més oberta de la que es té des de sectors no confessionals. Perquè és una novel·la amb una visió més evangèlica, menys proselitista, de la religió. Els protagonistes de les novel·les dubten, es plantegen més preguntes que respostes, i aquesta sensibilitat resulta més pròxima al lector. Era una novel·la que volia donar forma narrativa a

Carles Lluch publica «Novel·la catalana i novel·la catòlica: Sales, Benguerel, Bonet»

les inquietuds i interrogants existencials de l'home i la dona, i això és vàlid per a qualsevol lector independentment de creences.

Tenim, en general un gran desconeixement sobre autors del territori de parla catalana que s'han desenvolupat en aquest àmbit? Quines obres aconsellaries?

No només en aquest àmbit, crec que en el nostre entorn no coneixem prou la nostra literatura, que ha donat autors i obres de gran vàlua. Pel que fa a la novel·la catòlica, aconsellaria sobretot dues novel·les, que ja he esmentat. *Incerta glòria*, de Joan Sales, la seua única però magna novel·la, una obra complexa que ofereix moltes i riques lectures, i un gran testimoni de la guerra civil. I *El mar*, de Blai Bonet, del qual també recomanaria *Judes i la primavera*: són novel·les molt atractives, diferents, molt líriques, en què importa més el com que el què s'explica. De Xavier Benguerel destacaria *El testament* i *L'intrús*, obres fetes amb gran ofici.

La religió, la manera d'entendre la religió catòlica, o el cristianisme, no té pàtria, ni màtria ni fronteres?

Certament, tot i que els autors que estudio tenien tots molt clara la seua catalanitat, i de fet Sales i Benguerel van viure a l'exili pel fet d'haver-se compromès amb la causa política i cultural catalana. Són autors que demostren que es pot ser nacionalista i creient sense contradicció.

Que té a veure Vicent Andrés Estelles amb la novel·la catòlica catalana, un poeta que també has estudiat? El lligam podria estar en un cert humanisme, o són interessos paral·lels però que no tenen res a veure?

No tenen res a veure. A banda de la tesi, de manera puntual m'he dedicat a fer estudis sobre altres autors que m'han interessat. Tot i que, pel fet de començar a escriure en la mateixa època, comparteixen aquella preocupació existencial, la reflexió humanística en un moment de postguerra.